

Sürdürülebilirlikte Eğitimin Rolü: Türkiye'deki Halkla İlişkiler Lisans Programları Üzerine Bir Araştırma

The Role of Education in Sustainability: A Research on Public Relations Undergraduate Programs in Turkey

Emine ŞARDAĞI*

Öz

Sürdürülebilirlik hem uygulama hem de akademik alanda önemli kavramlardan bir haline gelmiştir. Bu nedenle bu uygulamaları gerçekleştirecek bilgi ve beceriye sahip nitelikli elemana ihtiyaç bulunmaktadır. Halkla ilişkiler ve iletişim alanı, sürdürülebilirliğin yayılmasında önemli görevler üstlenen alanlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki halkla ilişkiler eğitimi veren lisans programlarında sürdürülebilirlik olgusunun genel yapısını ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla, Türkiye'de halkla ilişkiler eğitimi veren 70 üniversitenin müfredatı incelenmiştir. Çalışmada betimleyici araştırma tasarımı yöntemi kullanılmıştır. İncelenen üniversitelerin eğitim içerikleri, içerik analizi yöntemi ile belirlenen başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'deki halkla ilişkiler programlarının sadece 12 tanesinin ders müfredatlarında sürdürülebilirlik odaklı derslerin var olduğu belirlenmiştir. Bu programlardan 1 tanesi devlet üniversitesinde, 11 adedi ise vakıf üniversitesinde bulunmaktadır. 12 programda da sürdürülebilirliğe yönelik dersler 2. ve 4. sınıfta seçmeli ders olarak sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Üniversite, Eğitim, Halkla İlişkiler, İçerik Analizi.

Abstract

Sustainability has become one of the important concepts both in practice and academic fields. For this reason, there is a need for qualified personnel with the knowledge and skills to carry out these applications. The field of public relations and communication is one of the fields that play an important role in the spread of sustainability. The aim of this study is to reveal the general structure of the sustainability phenomenon

* Araş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Uşak, Türkiye. E-mail: eminesardagi@gmail.com , ORCID: 0000-0003-2042-679X

in undergraduate programs providing public relations education in Turkey. For this purpose, the curricula of 70 universities providing public relations education in Turkey were examined. Descriptive research design method was used in the study. The educational contents of the examined universities were evaluated under the headings determined by the content analysis method. It has been determined that only 12 of the public relations programs in Turkey have sustainability-oriented courses in their curriculum. One of these programs is in a state university and 11 of them are in foundation universities. Sustainability courses are offered as electives in the 2nd and 4th grades in all 12 programs.

Keywords: Sustainability, University, Education, Public Relations, Content Analysis.

Giriş

Sürdürülebilirlik, dünyadaki kaynakların düşünüldüğü gibi sınırsız olmadığına anlaşılması ve tüketimin böyle devam etmesi halinde toplumların geleceğinin tehlike altına gireceğine yönelik endişeler ile birlikte devletler ve kurumların gündemlerinde olan kavramlardan biridir. Özellikle iklim değişikliğinde meydana gelen bozulmalar, var olan kaynakların korunmasının gerekliliğini ortaya koyarken, gelişen iletişim teknolojileri bireylerin bu anlamda bilinçlenmesi ve farkındalıklarının artırılması konusunda önemli imkânlar sağlamıştır. Bu nedenle sürdürülebilirlik, ekosistem ve toplum arasında yeni bir denge bulmaya yönelik olarak son yıllarda önem kazanan kavramlardan biri haline gelmiştir (Karmasin & Voci, 2021, s. 42).

Üniversitelerin daha sürdürülebilir bir topluma dönüşümde oynaması gereken rol, hem akademik hem de uygulama açısından literatürde ele alınan konular arasında yer almaktadır (Kinzer, 2021, s. 982). Sektöre yönelik ihtiyaç doğrultusunda nitelikli eleman yetiştirmede üniversiteler önemli görevleri yerine getirmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte iletişim alanında eğitim veren programların sayısı hem ülkemizde hem de dünyada hızla artmaktadır.

Halkla ilişkiler uygulama alanı olarak, değişen dünyanın dinamiklerini takip etmeyi, kamu beklentilerini karşılamayı, sürekli güncel olabilmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle eskinin öğretim yöntemleriyle yeni dünyanın düzenine ayak uydurabilmek ve beklentileri karşılayabilmek, içinde bulunduğumuz yüzyılda artık mümkün değildir. İletişimin her an ve her yerde olduğu günümüzde, üniversitelerin de değişen dünyanın pratiklerine uygun olarak kendilerini güncellemesi, eğitim – öğretim programlarını sektörün gerekliliklerine ve toplumun dinamiklerine uygun olarak revize etmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik, hem devletlerarası hem de kurumlar arasında sürdürülebilir bir topluma ulaşabilmek için gündemde olacak önemli konulardan birisidir. Sosyal davranışın temel dinamiği olarak iletişim, tutumları değiştirmesi nedeniyle, sürdürülebilir kalkınma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, sürdürülebilirliğin iletişim müfredatına ne derece entegre edildiğinin incelenmesi sadece arzu edilen değil, aynı zamanda gerekli olan bir durum olarak kabul edilmektedir (Karmasin ve Voci, 2021, s. 43).

Bu çalışma, geçmişi uzun bir döneme dayansa da özellikle son 10 yılda akademi ve uygulamada önemli kavramlardan biri haline gelen sürdürülebilirlik olgusunun halkla ilişkiler eğitimindeki yerini

ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu sayede Türkiye'deki halkla ilişkiler eğitiminde müfredatların değişen dinamikler doğrultusunda güncellenip güncellenmediği, akademinin bu anlamda değişimleri takip edip bunu müfredatlarına yansıtıp yansıtmadığı analiz edilmek istenmektedir. Çünkü mezun olup sektörde çalışacak olan insan kaynağının; toplumdaki yeni değerler, beklentiler konusunda yetiştirilmesi ve eğitilmesi, sürdürülebilir bir topluma ulaşma hedefi konusunda katkı sağlayacak bir unsurdur. Bu nedenle Türkiye'de halkla ilişkiler öğrencilerine sürdürülebilirlik konusundaki uygulamalarda yeterli özelliklere sahip olabilmelerini sağlayacak temel bilgi ve beceri eğitimi verilip verilmediğine yönelik bir araştırmanın yapılması literatür açısından önemlidir.

Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik kavramı Latince *sürdürmek*, *desteklemek* anlamına gelen *sustinere*'den türemiş ve 1970'lerin başında Oxford İngilizce Sözlüğünde yer almıştır (Caradonna, 2014, s. 7). Kavram Almanca'da "*nachhaltigkeit*" terimi olarak ilk kez 1713'te ormancılık endüstrisinde ormanın verdiklerinden asla daha fazlasını hasat etmemek anlamında kullanılmıştır (Kuhlman & Farrington, 2010, s. 3437).

Sürdürülebilirlik kavramına yönelik 300'den fazla tanımın var olduğu belirtilse de (Dobson, 1996) üzerinde uzlaşılmış bir tanımın olmadığı bilinmektedir. Her ne kadar sürdürülebilirlik konusunda çeşitli tanımlar yapılmış olsa da literatürde bu anlamda genel kabul görmüş bir sürdürülebilirlik tanımı olmadığı, bu alanda yapılan çalışmaların birçoğunun sürdürülebilir kalkınmayı tanımladığı görülmektedir. Literatürde kavramın tanımlanmasında çoğunlukla *World Commission on Environment and Development* (WCED) tarafından yayınlanan ve Brundtland Raporu olarak da bilinen *Our Common Future* isimli raporda yer alan sürdürülebilir kalkınma kavramına atıfta bulunmaktadır. Söz konusu raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı "*bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılama olanağından ödün vermeksizin karşılamak*" olarak tanımlanmıştır (WCED, 1987, s. 49). Bu tanımlama daha sonraki dönemlerde sürdürülebilirliği tanımlamak için de sıkça kullanılmıştır. Brundtland Raporunun tanımı, sürdürülebilirlik kavramının uzun vadeli yönünü vurgulamakta; hem şimdiki hem de gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına vurgu yaparak kuşaklar arası eşitliğin sağlanmasını önemsemektedir. Ayrıca tanım, bugün yaşayan insanların gelecek nesillere bırakılacak dünya miraslarından sorumlu olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Sürdürülebilirlik aslında tek başına çok fazla bir anlam ifade etmemekle birlikte kalkınma kavramıyla anlamı değişmektedir. Çünkü kalkınma, bir çeşit eylemi ve dolayısıyla değişimi ifade etmektedir. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınmanın bir koşulu değil, bir süreci sürdürmek anlamına geldiği anlaşılmaktadır (Caldwell, 1998, s. 2).

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere birbiriyle bağlantılı üç boyuttan oluşmaktadır. Çoğu kurum sürdürülebilirliği ele alırken bu üç konuya odaklanmaktadır (McGrady & Cottrell, 2018; Spangenberg, 2002). Bu boyutlar arasında yer alan çevresel sürdürülebilirlik; çevre sorunları ile beraber işletmelerin de bu çevrenin bir parçası olarak sorunlara çözüm bulmasını amaçlamaktadır (Özkaya, 2010, s. 247) ve tam anlamıyla fiziki olarak ortamda bulunan varlıkları korumak olarak tanımlanabilir (Sutton, 2004, s. 11). Sosyal sürdürülebilirlik

sağlık, eğitim, konut, ulaşım gibi toplumun ihtiyaç duyduğu ve ilgili oldukları alanlara göre biçimlenen pozitif bir yaklaşımdır (Mckenzie, 2004, s.15). Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu ise gelecek nesillere kaliteli bir yaşam mirası bırakabilmek için gerekli mal, hizmet ve finansal adaletin sağlanması ve bunun yanı sıra toplumsal ve çevresel açıdan dengeli bir ekonomik sistemin yaratılması olarak ifade edilmektedir (Günel, 2017, s. 47).

Sürdürülebilirlikle ilgili literatür incelendiğinde öncelikle çevresel boyutun ön plana çıkarıldığını söylemek mümkündür. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle 1960'lardan itibaren çevre sorunlarının ön plana çıkmasının ve bu durumun topluma yansımalarının etkisi olduğu söylenebilir. Ancak Caradonna'ya (2014, s.13) göre sürdürülebilirlik, çevreden daha fazlasını içermektedir, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik ile eşit derecede ilgilenmektedir Çünkü sürdürülebilirliğin her bir boyutu kendi içerisinde diğer boyutları etkilemektedir. Örneğin, ekonomik sürdürülebilirlik açısından daha fazla mal ve hizmetin üretilmesi kaynakların daha fazla tükenmesini beraberinde getirerek çevresel problemlerin oluşmasına neden olabilmektedir. Çevrede bu bozulmaların meydana gelmesi beraberinde bireylerin yaşam kalitelerinin düşmesine sebep olarak sağlıklı bir toplum yaratılmasına engel oluşturabilmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirliği dar bir bakış açısıyla tek bir boyut üzerinden değerlendirmek diğer boyutlarda meydana gelebilecek bozulmaların göz ardı edilmesine ve sonuçların yanlış değerlendirilmesine neden olabilir.

Sürdürülebilirlik ve Halkla İlişkiler

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir stratejileri planlamak ve geliştirmek için, kurumların uygun iletişim yöntemlerini kullanarak kendilerini içeride ve dışarıda doğru ifade etmeleri gerekir. Sürdürülebilir kalkınma için iletişim, birçok yönden diğer iletişim yaklaşımlarına benzese de, çok sayıda paydaş grubu arasında bağlantı kurmada özellikle etkilidir. Kurum içerisinde gerçekleştirilen iç iletişim kurumu daha sürdürülebilir kılma ve değişiklikleri uygulama konusunda avantaj sağlarken, dış paydaşlara yönelik iletişim sürdürülebilirlik stratejilerinin aktarılmasında önem taşımaktadır (Genç, 2017, ss. 512-514).

Halkla ilişkiler, bir kuruluş ile paydaşları arasında iletişim, anlayış, kabul ve iş birliği hatları oluşturmaya ve sürdürmeye yardımcı olan özgün bir yönetim işlevi olarak (Rensburg vd.,2008, s. 388);

- sorunların yönetimini içerir.
- yönetimi kamuoyu hakkında bilgilendirir ve kamuoyuna yanıt verir.
- yönetimin kamu yararına hizmet etme sorumluluğunu tanımlar ve vurgular.
- yönetimin değişimi takip etmesine ve etkili bir şekilde kullanmasına yardımcı olarak, eğilimleri tahmin etmek için bir erken uyarı sistemi olarak hizmet eder.

Sürdürülebilirlik kavramının bir kurumun kârının çevresel sorumluluk ve çeşitlilik konularına duyarlılığı ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Penning (2007), insanlardan çok azının sürdürülebilirlik uygulamalarının temelde halkla ilişkiler ilkelerini yerine getirdiğini kavradıklarını belirtmektedir. Penning (2007), sürdürülebilirlikle ilgili kavramların halkla ilişkilerin ne ile ilgili

olduğuyla tutarlı olduğunu belirterek sürdürülebilirlik konusunda heyecanlanan birçok insanın halkla ilişkilerle bağlantısını anlamadıklarını ifade etmektedir. Yazar, halkla ilişkiler profesyonellerinin ya mevcut sürdürülebilirlik çabalarını mesleğe bağlaması ya da halkla ilişkilerin sürdürülebilir bir yönetim modeline yol göstermesine izin vermesi gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, her iki durumda da sürdürülebilirliği mesleğe bağlamanın, halkla ilişkiler uygulayıcılarının aynı zamanda mesleğini geliştirirken, organizasyonlarını devam ettirmelerine katkıda bulunacağını belirtmektedir.

Penninge (2007) göre, sürdürülebilirlik ve halkla ilişkiler iki açıdan birbiriyle bağlantılı alanlardır. Bunlardan birincisi, halkla ilişkilerin birçok tanımı bulunmasına rağmen en sık vurgulanan unsuru çift yönlü simetrik iletişim yoluyla karşılıklı yararlı ilişkiler kurulmasıdır. Grunig ve Hunt'ın geliştirmiş olduğu, halkla ilişkiler modellerinin en sonuncusu ve en etkili olan çift yönlü simetrik model, 21.yüzyılın çağdaş halkla ilişkiler anlayışında önemli bir yer tutmaktadır. 1970'lerden sonra halkla ilişkiler alanında etkin olan bu modelin temel amacı, kuruluşla onun hedef kitlesi arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirmektir (Kalender, 2013, s. 19). İki yönlü bir iletişim yapısının olduğu modelde kurumlar hedef kitleden gelen istek, beklenti ve tepkiler doğrultusunda karar ve politikalarını değiştirebilmektedir. Bu model hedef kitlenin görüşlerini değerlendirmesi ve kuruluşun sosyal sorumluluğunu uygulaması açısından 21. yüzyılın çağdaş halkla ilişkiler anlayışını da ortaya koymaktadır (Okay & Okay, 2002, s. 199). Modelin öncüsü olan Bernays, halkla ilişkiler uygulamalarıyla kurumun hedefe tek yönlü mesaj bombardımanı ile ulaşamayacağını belirterek kurum ve kamuoyunun karşılıklı iletişim ortamından fayda sağlamanın gerektiğini belirtmiştir. Bernays, kurumun halkla ilişkiler faaliyetleri aracılığıyla kamuya karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği konusunu da öne sürmüştü, bu durum sosyal sorumluluk kavramının önem kazanmasını sağlamıştır (Dinçer, 2019, ss. 121-122). Dolayısıyla Penninge (2007) göre halkla ilişkiler çift yönlü simetrik iletişim modeli açısından değerlendirildiğinde kârdan daha fazlasını ifade etmektedir ve aslında sürdürülebilirlik de aynı şeyi söylemektedir. İkinci olarak, sürdürülebilirlik uzun dönemli bir bakış açısına sahiptir ve yazara göre halkla ilişkilerin yaptığı şey de aslında budur. Buna göre, uzun vadede ilişkiler, itibar ve güven, kısa vadeli ticari kazanımdan daha değerlidir. Bu noktada çift yönlü simetrik iletişimdeki önemli unsurlardan biri olan karşılıklı anlayış ve dengeli iletişim bu uzun vadeli ilişkilerin ve itibarın elde edilmesine katkıda bulunmaktadır.

Newig vd. (2013, s. 2977) göre, geleceği keşfetmenin, öğrenmenin ve şekillendirmenin toplumsal bir süreci olarak anlaşılan sürdürülebilirlik, zorunlu olarak iletişimi içerir. Küresel sürdürülebilirlik sorunları yüksek karmaşıklık ve belirsizlikle karakterize edildiğinden, dâhil olan birçok aktör arasındaki etkili iletişim süreçleri, hangi önlemlerin alınacağına dair karşılıklı bir anlayış geliştirmek için çok önemlidir. Kurumsal açıdan bakıldığında sürdürülebilirlik iletişimi uygulamaları, şirketler için kurum imajının iyileştirilmesi, güvenin artırılması ve kurumun güvenilir ve sürdürülebilir olarak konumlandırılması gibi çeşitli şekillerde faydalı olabilecek iletişimsel bir fonksiyon olarak değerlendirilebilir.

Sürdürülebilirlik, bugünün koşullarında kurumların stratejik hedeflerine ulaşmakta üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri için dâhil olmak zorunda oldukları bir alandır. Ancak bu yöndeki çalışmalarını hedef kitlelerine duyurabilmek için iletişim boyutunu da düşünmeleri gereklidir. Bu iletişim sürecinin sağlanmasında hedef kitlelerle karşılıklı, güvene dayalı ve uzun dönemli

ilişkiler kurmayı sağlayan halkla ilişkilere önemli görevler düşmektedir. Fitch'e (2018, s. 113) göre halkla ilişkiler, iletişim yönetimi olarak değerlendirildiğinde bir kurumun sosyal sorumluluklarını ve katılımını inşa etme yollarının iletişiminde anahtar bir rol oynamaktadır. Buna göre, halkla ilişkiler bir kuruluşun daha geniş toplumsal yükümlülüklerini kucaklayan etik bir kuruluş olarak kimliğini anlatmasına katkıda bulunmaktadır.

Kurumlarda gerçekleşen sürdürülebilirlik veya sosyal konulara yönelik faaliyetler kurumsal iletişim ya da halkla ilişkiler departmanlarının sorumluluğundaki bir işlev olarak uygulanmaktadır (Australian Centre for Corporate Social Responsibility, 2007; Sagar & Singla, 2004; Zhang & Swanson, 2006). Clark'a (2000) göre, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve halkla ilişkiler arasında güçlü bir bağ vardır. Çünkü her ikisi de paydaşların çevresini anlamayı ve sosyal beklentilere cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlantı, halkla ilişkilerin KSS aracılığıyla güven oluşturmada oynadığı rolün bir yansımasıdır. Aslında halkla ilişkiler, bir kurumun paydaş ilişkilerini yöneten sosyal yüzüdür (Sagar & Singla, 2004, s. 289). Halkla ilişkiler ya da kurumsal iletişim uygulayıcıları bir kurumda diğer üyelere göre KSS ya da sürdürülebilirlik faaliyetlerini yürüten başlıca birimler arasında yer almaktadır.

Clark'a (2000, s. 377) göre iletişim yöneticileri, sayısız konuyla ilgili siyasi, sosyal ve tarihsel çevreyi tarama becerisine sahiptir. Benzer şekilde iş ortamında rekabet gücü, bir şirketin kararlarından kimin etkileneceğini bilmeye dayanır. Halkla ilişkiler, taktikleri aracılığıyla ilgili topluluk grupları ve bireylerle kurumun hedef kitleleri arasındaki ilişkilerin sürdürülmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Kurumlardaki iletişim departmanları sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönelik karar alma süreçlerinde üst yönetime çevreden gelen bilgiler doğrultusunda destek olurken; aynı zamanda alınan kararları ve uygulamaları uygun iletişim kanalları aracılığıyla paydaşlara iletmeye çalışmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik çabaları, kurumun dış fiziksel çevrenin korunması ve büyümesine katılımını artırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, bu tür hedeflere ulaşmada halkla ilişkileri örgütün stratejik planına dâhil etme ihtiyacı çok önemlidir (Rivero & Theodore, 2014, s. 21).

Kurumların paydaşlarıyla iletişiminden sorumlu birimler, sürdürülebilirliğin hem kurum tarafından neden gündeme alınması gerektiği hem de kurumun sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönelik bilgileri paydaşlarına iletme konusunda bir köprü görevi işlevi görmektedir. Bu sayede kurum ile paydaşları arasında güven ve iş birliğine dayalı sağlıklı ilişkilerin geliştirilmesi mümkündür. Bu noktada genel olarak kurumlardaki iletişimden sorumlu olan birimlerde çalışanların sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığı, ne kadar bilgi ve beceriye sahip olduğu hem bu konudaki çalışmaların başarısında hem de paydaşların ikna edilmesinde önemlidir.

Sürdürülebilirlikte Üniversite ve Eğitimin Rolü

Diesendorf (2000, s. 3) sürdürülebilirliği, sürdürülebilir kalkınma adı verilen bir sürecin hedefi ya da bitiş noktası olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir bir toplumu, sürdürülebilir kalkınma ile hedefe ulaşmış toplum olarak ifade etmektedir. Sürdürülebilir bir topluma ulaşabilmek için ise bireylerin bilgi, beceri ve davranışsal açısından eğitilmesi önemli bir yer tutmaktadır.

Žalėnienė & Pereira (2021, ss. 100 – 101) göre eğitim, sürdürülebilirlik zihniyetinin iletişim araçlarından biri ve temeli olması nedeniyle sürdürülebilirliği sağlamanın itici gücüdür. Yazarlara göre kavram, teknik bilginin ötesine geçen, sağlıklı bir ekosistem ve gelişen bir toplumun temellerini anlayan sistematik bir bakış açısını içermektedir. Yazarlara göre bu noktada yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirlikle ilgili konuların geliştirilmesinde “değişim ajanları” ve “katalizörler” olarak etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle de sürdürülebilirlik temelli bir eğitim, eğitim içeriğini, ilgili süreç ve sonuçları etkilemektedir. Sürdürülebilirlik okuryazarlığı, bireylerin sürdürülebilir bir gelecek inşa etmeye derinden bağlı olmalarına ve bu amaçla bilinçli ve etkili kararlar almasına yardımcı olan bilgi, beceri ve zihniyetler olması açısından önemlidir (Radwan & Khalil, 2021, s. 967). Bu doğrultuda sürdürülebilirlik okuryazarlığı, geleceğin profesyonellerini seçtikleri alanın birbirine bağlı çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri konusunda eğitmeye yönelik her türlü girişimin temelini oluşturur (Kinzer, 2021, s. 984). Sürdürülebilirlik için eğitimin amacı, sürdürülebilir bir dünya ihtiyacına farkındalık getirmek, eylemi motive etmek ve nihayetinde davranışı değiştirecek beceriler geliştirerek nasıl harekete geçileceğini bilmektir (Ordaz, Tan, Skett & Herremans, 2021, s. 1610). Daha sürdürülebilir bir toplum olma yolunda ilerlemek için eğitim, insanların bu hedefe ulaşabilmek için gerekli olan bilgi, beceri, değerler ve dünya görüşlerini geliştirmesine katkıda bulunarak bireyler ve toplulukların dünyayı yorumlama, dünyayla ilişki kurma yolları üzerinde düşüncelerini sağlamaktadır.

Yükseköğretim kurumları, bugünün öğrencilerini yarının etik liderleri, karar vericileri ve nihayetinde bugünün sorunlarına sürdürülebilir çözümler uygulayacak profesyonelleri olmaya hazırladığı önemli bir platformdur (Jellinek, 2018, s. 31). Ayrıca, üniversitelerin geleceğin liderleri, gelecek nesillerin öğretmenleri ve ebeveynleri üzerinde de önemli bir etkisi bulunmaktadır (Adams, 2013, s. 385). Bu nedenle üniversitelerin insanları, gezegeni ve toplumları etkileyen gelişmelere yönelik olarak gerçekleştirilen sürdürülebilirlik uygulamalarına öncülük etmesi beklenmektedir. Çünkü üniversiteler, değerleri, misyonları ve uygulamalarıyla kurumsallaşarak eğitim yoluyla topluma katkıda bulunmakta ve sürdürülebilir değişimin itici bir gücü olarak görev yapmaktadır. Bu nedenle de sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme ve uygulamada ilk etkiyi yapan kurumlardır (Ingrid vd., 2019). Landrum'a (2021) göre, sürdürülebilirliğin eğitim müfredatına entegrasyonuna öncülük edenler, değişimin araçları olarak görülmektedir. Çünkü eğitimciler güçlü değişim ajanlarıdır. Bu doğrultuda üniversitelerin eğitim öğretim planlarına sürdürülebilirlik konusunu dâhil etmeleri öğrencilerin şimdi ile gelecekteki karar ve eylemlerinin çevreyi-toplumu nasıl etkilediğine dair bir anlayış kazanmaları açısından önemli bir unsurdur.

Sady, Žak & Rzepka'ya (2019, s.14) göre sosyal açıdan bilinçli vatandaşlar yetiştirmek ve sürdürülebilirlik yetkinliklerini şekillendirmek, sosyal ve iş ortamının gelişimini destekler. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma fikrinin gelişimini desteklemek için, yükseköğretim kurumları müfredat değişiklikleri yoluyla reforme edilmelidir. Bu da ancak yeni bir öğrenme kültürü ile sağlanan eğitim ile mümkündür. Eğitim, sürdürülebilirliğin geliştirilmesinde, geleceğin profesyonellerini sürdürülebilir kalkınma biçimlerine daha geniş çerçevede katılmaya hazırlamak için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Bunun temel nedeni, yükseköğretimin her zaman hem bilimsel atılımlar hem de eğitim ve öğretim fırsatı yoluyla gelecek nesil entelektüeller, liderler ve geleceğin yaratıcıları

açısından sosyal değişimi yönlendirmesi ve şekillendirmesidir (Karmasin & Voci, 2021, ss. 45-46). Yükseköğretim kurumlarının merkezi veya asli işlevleri, yalnızca farklı bilim dallarında eğitim, öğretim ve araştırma ile profesyonellerin eğitimine katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda toplumsal çıkarları ilgilendiren varlıkları koruma, yaratma ve aktarmadır (Luna-Krauletz, Juárez-Hernández, Clark-Tapia, Súcar-Súccar & Alfonso-Corrado, 2021, s. 2). Eğitim kurumları olarak özellikle üniversitelerin, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak için güncel, gelecek ve sosyal olarak ilgili konuları tanınmaları ve bunları öğretim programlarına entegre etmeleri gerekmektedir (Karmasin ve Voci, 2021, s. 45).

Lozano ve Young'e (2013) göre toplum, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınmanın zorluklarını karşılamak için gerekli olan disiplinler arası yaklaşımları anlayan, uygulayabilen daha fazla ve daha iyi eğitilmiş profesyonellere ihtiyaç duyduğundan, üniversitelerin sürdürülebilirlikle ilgili bir eğitim vermesi gerekmektedir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik ilkelerinin üniversitelerde akredite edilmiş programların müfredatlarına entegre edilmesi önemlidir (Rieh vd.,2017). Ülkelerin eğitim politikalarında sürdürülebilirlik konusunda eğitimin varlığı geleceğe yönelik bir yatırım olarak değerlendirilebilir. Bu sayede bireylerin, çevreyi korumaya ve bilinçli eylem yoluyla daha ekolojik ve sosyal olarak daha adil bir dünya yaratma konusunda çabalaması sağlanabilir.

Adams, Martin & Boom' a (2018, s. 434) göre, bilgi inşa etme ve beceri geliştirme rollerine dayanarak dünya çapındaki üniversiteler uluslararası, ulusal politika, öğrenci ve toplumsal baskılar da dâhil olmak üzere birçok itici güç tarafından teşvik edilen sürdürülebilirliğe giderek daha fazla önem vermektedir. Landrum'a (2021, s. 1337) göre sürdürülebilirliğin akreditasyon kurumlarının standartlarına dahil edilmesi ve öğrenciler tarafından artan talep nedeniyle sürdürülebilirliğin ABD işletme okulu müfredatına kabulü giderek artmaktadır. Küresel olarak sürdürülebilirlik sorunları hakkında çok fazla endişenin olması ve buna yönelik farkındalığın artması, iş piyasasına yeni girecek mezunlar açısından sürdürülebilirlik içeriklerinin eğitim programlarına dâhil edilmesinin neden önemli olduğu konusunda yol gösterici bir unsurdur. Savelyeva ve McKenna, (2011, s. 56) göre akademik kurumların kampüslerinde sürdürülebilirlik ilkelerini geliştirmelerinde çevreci olma ve sürdürülebilirlik için eğitim olmak üzere iki yol bulunmaktadır. Bu nedenle kampüs alanlarının yeşillendirilmesi, kampüsteki uygulama ve operasyonlarda çevreci uygulamaların benimsenmesi gerekir. Bu uygulamaların devamlılığının sağlanması ise bu yönde verilecek eğitimler ve belirlenen etik standartlar ile mümkündür.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de halkla ilişkiler eğitimi veren lisans programlarında sürdürülebilirlik olgusunun genel yapısını ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de halkla ilişkiler alanında eğitim veren üniversitelerin müfredatlarında sürdürülebilirliğe ilişkin derslerin yer alıp almadığı incelenmiştir. Böylelikle lisans müfredatlarının değişen dünyanın beklentileri ve gereklilikleri ile verilen eğitim içeriklerinin güncelliği ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Sürdürülebilirlik konusu son 10 yılda hızla hem devletler hem de iş dünyası açısından önemli bir kavram olarak gündemde yer almaktadır. Sektöre nitelikli ve değişen dünyanın beklentilerine uygun

bireyler yetiştirme görevi bulunan üniversitelerin bu değişime ne kadar dâhil olduklarını ortaya çıkarması açısından bu konunun ele alınması önem taşımaktadır. Sürdürülebilirliğe yönelik derslerin müfredatlarda yer alması, sektörde halkla ilişkiler profesyoneli olarak yer alacak kişilere aday olan öğrencilerin bu bilinç ve farkındalıkla yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle araştırmadan elde edilen bulgular halkla ilişkiler eğitiminde sürdürülebilirlik olgusunun durumunu ve üniversitelerin sürdürülebilirliğe bakış açısını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Üniversitelerde halkla ilişkiler lisans eğitiminde sürdürülebilirlik olgusunun varlığına yönelik yapılan bu çalışmada betimleyici araştırma tasarımına yer verilmiştir. Betimleyici araştırmaların temel amacı; olguların, nesnelerin, insanların, grupların veya örgütlerin özelliklerini ortaya çıkarmaktır (Gürbüz & Şahin, 2018, s. 101). Var olan durumun ne olduğu ve ne sıklıkla olduğunu ortaya çıkarmak için başvurulan bir yöntem olan betimleyici araştırma tasarımında durum ya da olgunun ne olduğu tanımlanarak yorumlanmaya çalışılmaktadır (Erdoğan, 2007, s. 138). Çalışmada verilere ulaşabilmek amacıyla içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. İçerik analizi, benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir (Akbulut, 2012, s. 187). Çalışmada bu yöntemin seçilmesinin nedeni, halkla ilişkiler eğitiminde sürdürülebilirlik konusunun müfredatta ne sıklıkla yer aldığını belirlemek, bu doğrultuda belirlenen temalar açısından Türkiye'deki eğitim müfredatlarının durumunu ortaya çıkarmaktır. Bu sayede genelde iletişim eğitimi, özelde ise halkla ilişkiler programlarının mevcut durumu ortaya çıkarılarak sürdürülebilirlik eğitimi konusundaki tartışmalara katkıda bulunmak istenmektedir.

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki halkla ilişkiler alanında eğitim veren üniversiteler oluşturmaktadır. Bu kapsamda evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte öncelikle halkla ilişkiler alanında lisans eğitimi veren üniversitelerin belirlenmesinde sistematik olarak ilerleyebilmek için bir listeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle YÖK Atlas sistemi üzerinden üniversiteler belirlenmiş ve Halkla İlişkiler ve Tanıtım ile Halkla İlişkiler ve Reklamcılık olmak üzere iki farklı programın var olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda YÖK Atlas sisteminin 2021 yılı verilerine göre Halkla İlişkiler ve Tanıtım ile Halkla İlişkiler ve Reklamcılık programları olan üniversitelerin listesi çıkarılmıştır. Araştırmada incelenen üniversitelerin ders içeriklerine kurumsal web siteleri ve Bologna sayfaları aracılığı ile ulaşılmıştır.

Çalışmada belirlenen amaca ulaşabilmek ve değerlendirmeyi yapabilmek için öncelikle bir kodlama cetveli oluşturulmuştur. İçerik analizinde içeriğin incelenmesi için verilerin birtakım kategorilere bölünmesi, belirli kodlama birimlerinin saptanması gerekmektedir. Bu kategorileştirme içerik analizinin özü olarak değerlendirilir (Yıldırım, 2015, s. 138). Kategorileştirme işlemi ise iki şekilde yapılmaktadır: (1) başkaları tarafından daha önceden geliştirilmiş kategoriler alınır, (2) bu yapılmadığında veya araştırmacı tarafından uygun görülmediği takdirde ise yeni bir kategori sistemi geliştirilir (Bilgin, 2014, s. 19). Bu araştırmada kodlama cetveli literatür çalışmaları ve üniversitelerin web sitelerinden alınan bilgiler doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kodlama cetvelinin oluşturulması sürecinde öncelikle web sitelerinde programlar tarafından verilen derslere yönelik yayınlanan içerikler toplanmış, sonrasında ise elde edilen verilerden ortak özellikler doğrultusunda bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu nedenle elde edilen veriler, bu sistematik

çerçevesinde oluşturulan kodlama cetveline göre değerlendirilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın amacı doğrultusunda halkla ilişkiler eğitimi veren lisans programlarında sürdürülebilirlik olgusunun genel yapısını ortaya çıkarmak için sürdürülebilirlik konusundaki derslerin müfredatlarda ne sıklıkta, hangi opsiyonlarla, kaçınıcı sınıfta sunulduğu ve ders içeriklerinin ne olduğunun belirlenmesi önemlidir. Bu nedenle de aşağıda belirlenen sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Halkla ilişkiler lisans müfredatında sürdürülebilirliğe yönelik dersler bulunmakta mıdır?
- Üniversitelerin niteliğine (vakıf ve devlet) göre sürdürülebilirliğe yönelik derslerin varlığı farklılaşmakta mıdır?
- Sürdürülebilirliğe yönelik dersler öğrencilere hangi opsiyonla (seçmeli, zorunlu) sunulmaktadır?
- Sürdürülebilirliğe yönelik dersler öğrencilere kaçınıcı sınıfta sunulmaktadır?
- Sürdürülebilirliğe yönelik derslerin odaklandığı alan ve isimleri nelerdir?

Bu çalışma belirli sınırlılıklar çerçevesinde ele alınmıştır. Buna göre, çalışmadan elde edilen sonuçlar incelenen üniversitelerin kurumsal web sitesi üzerinden normal öğretim lisans programına yönelik paylaştıkları ders içeriklerinden elde edilen bilgilerle sınırlıdır. Aynı müfredat planının uygulanmasından dolayı ikinci öğretim ve vakıf üniversitelerindeki farklı burs oranlarına yönelik var olan programlar tek bir program üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmada YÖK Atlas sisteminde yer alan ancak KKTC ve Türkî Cumhuriyetler’de bulunan üniversitelerde yer alan programlar kapsam dışında tutulmuştur.

Bulgular

YÖK Atlas sisteminde halkla ilişkiler ve tanıtım ile halkla ilişkiler ve reklamcılık alanında eğitim veren toplamda 70 adet fakülte bulunduğu belirlenmiştir. Ancak araştırma sürecinde bu fakültelerden iki tanesinde programın yer aldığı web sitesine ulaşılamamıştır. Bu nedenle veriler 68 program üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Halkla İlişkiler Programının Bağlı Olduğu Fakülte

		N	%
Fakülte adı	İletişim Fakültesi	50	73,5
	İktisadi ve İdari /Sosyal Bilimler Fakültesi	6	8,8
	İşletme Fakültesi	4	5,9
	Uygulamalı Bilimler Fakültesi	4	5,9
	Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi	2	2,9
	Sanat ve Tasarım Fakültesi	1	1,5
	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	1	1,5
	Toplam	68	100,0

YÖK Atlas’taki verilere göre incelenen programların üniversitelerin hangi fakültesinde yer aldığına yönelik bilgi Tablo 1’de gösterilmiştir. Buna göre halkla ilişkiler programları farklı fakültelerin

bünyesinde yer almaktadır. Bu fakültelerin dağılımı incelendiğinde ise büyük bir bölümünün (%73,5) iletişim fakültelerine bağlı olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Halkla İlişkiler Programının Adı

		N	%
Bölüm Adı	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	33	48,5
	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	35	51,5

Türkiye'deki üniversitelerde lisans programlarında halkla ilişkiler ve reklamcılık ile halkla ilişkiler ve tanıtım olmak üzere programların iki farklı isimle yer aldığı görülmektedir. Bu programların dağılımına yönelik bilgiler Tablo 2'de gösterilmektedir. Buna göre, kimi programlarda halkla ilişkilerin tanıtımla kimi programlarda ise reklamcılık alanıyla birleştirildiği ve oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sadece halkla ilişkiler programı olan tek bir üniversite bulunsa da söz konusu üniversitenin Türkiye sınırları dışından bir üniversite olması nedeniyle çalışmada analiz dışında tutulmuştur.

Tablo 3: Halkla İlişkiler Programı Bulunan Üniversitenin Niteliği

		N	%
Üniversitenin niteliği	Devlet	38	55,9
	Vakıf	30	44,1

Türkiye'de halkla ilişkiler alanında lisans eğitimi veren üniversitelerin niteliğine göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmektedir. Buna göre incelenen üniversiteler niteliklerine göre değerlendirildiğinde %55,9'unun devlet, %44,1'inin ise vakıf üniversitesi statüsüne sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Üniversitelerin Niteliğine Göre Sürdürülebilirliğe Yönelik Dersin Varlığı

			Sürdürülebilirlik dersi			Total
			Ders bilgileri yok	Var	Yok	
Üniversite Niteliği	Devlet	N	1	1	36	38
		% üniversitenin niteliği içinde	2,6%	2,6%	94,7%	100,0%
		% sürdürülebilirlik dersi içinde	33,3%	8,3%	67,9%	55,9%
		%	1,5%	1,5%	52,9%	55,9%
	Vakıf	N	2	11	17	30
		% üniversitenin niteliği içinde	6,7%	36,7%	56,7%	100,0%
		% sürdürülebilirlik dersi içinde	66,7%	91,7%	32,1%	44,1%
		%	2,9%	16,2%	25,0%	44,1%
Total	N	3	12	53	68	
	% üniversitenin niteliği içinde	4,4%	17,6%	77,9%	100,0%	
	% sürdürülebilirlik dersi içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	%	4,4%	17,6%	77,9%	100,0%	

İncelenen üniversitelerde sürdürülebilirlik ile ilgili dersin varlığına ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo 4'te gösterilmektedir. Buna göre değerlendirme yapıldığında, programların büyük bir çoğunluğunda (%77,9) sürdürülebilirliğe yönelik içeriğe sahip derslerin olmadığı belirlenirken, sadece %17,6'sında sürdürülebilirlikle ilgili derslerin var olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte üç programın ilgili web sitelerinde ders bilgilerinin paylaşılmadığı belirlenmiştir. Sürdürülebilirlikle ilgili derslerin üniversitenin niteliğine ilişkin dağılımına bakıldığında ise, 11 adet olmak üzere büyük çoğunluğunun vakıf üniversitelerinin müfredat programlarında yer aldığı belirlenmiştir. Devlet üniversitelerindeki durum incelendiğinde ise, sadece 1 üniversitenin program müfredatında sürdürülebilirliğe ilişkin derse yer verdiği tespit edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde vakıf üniversitelerinin müfredatlarını toplumun değişen beklentilerine yönelik daha güncel tutmaya çalıştıkları, değişen dinamikler doğrultusunda müfredatlarını yenilediklerini söylemek mümkündür.

Tablo 5: Sürdürülebilirliğe Yönelik Dersin Niteliği

			Dersin niteliği					Total
			Ders yok	Bölüm Seçmeli	Fakülte seçmeli	Üniversite seçmeli	Zorunlu	
Üniversitenin niteliği	Devlet	N	37	0	1	0	0	38
		%	54,4%	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	55,9%
	Vakıf	N	19	7	0	1	3	30
		%	27,9%	10,3%	0,0%	1,5%	4,4%	44,1%
Toplam		N	56	7	1	1	3	68
		%	82,4%	10,3%	1,5%	1,5%	4,4%	100,0%

Araştırma kapsamında Tablo 5'te gösterildiği gibi incelenen üniversitelerde dersler dört farklı seçenekte öğrencilere sunulmaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilirlikle ilgili dersler niteliği açısından değerlendirildiğinde, yedi programda öğrencinin seçimine bağlı olarak bölüm seçmeli dersi olarak verilirken, sadece üç programda zorunlu ders olarak müfredatta yer aldığı görülmektedir. Üniversitenin statüsü açısından derslerin niteliğine yönelik değerlendirme yapıldığında, yalnızca bir devlet üniversitesinde bu dersler fakülte seçmeli dersi olarak öğrencilere sunulmaktadır. Vakıf üniversitelerindeki durum ele alındığında, yedi üniversitede bu derslerin bölüm seçmeli dersi olarak yer aldığı, üç vakıf üniversitesinin ise zorunlu ders olarak müfredatlarında sürdürülebilirlik odaklı dersleri bulduklarını tespit edilmiştir. Bunun dışında incelenen programların yalnızca birinde bu derslerin üniversite genelinde yer alan ortak seçmeli ders havuzunda yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 6: Sürdürülebilirliğe Yönelik Dersin Verildiği Yıl

	N	%
Sürdürülebilirlik ile ilgili dersin verildiği yıl	1. sınıf	2,9
	2. sınıf	5,9
	3. sınıf	4,4
	4. sınıf	5,9
	Toplam	100,0

Araştırmada incelenen halkla ilişkiler lisans programlarında öğrencilere sürdürülebilirlik ile ilgili derslerin kaçınıcı sınıfta verildiğine yönelik olarak elde edilen bilgiler Tablo 6'da gösterilmektedir. Buna göre, incelenen programlardan 2 tanesi bu kapsamdaki dersleri 1. sınıfta verirken, 4 tanesi dersin 2. yılda alınmasına yönelik bir plan oluşturmuştur. Bununla birlikte programlardan 3 tanesi 3. sınıf ve 4 tanesi de 4. sınıfta dersin alınmasına olanak tanımaktadır. Bu açıdan bakıldığında üniversitelerdeki programlarda sürdürülebilirlikle ilgili derslerin daha çok 2.sınıf ve 4.sınıfta verilmesi yönünde farklı bir yöntem uygulandığını söylemek mümkündür. Ayrıca devlet üniversitesinde bu dersler 3.sınıf müfredatında yer alırken, vakıf üniversitelerinde bu dersler çoğunlukla 2. ve 4. sınıfta sunulmaktadır.

Tablo 7: Sürdürülebilirliğe Yönelik Dersin Adı

		N	%
Sürdürülebilirlik ile ilgili dersin adı	Sürdürülebilirlik	3	4,4
	Sürdürülebilirliğe Giriş	3	4,4
	Sürdürülebilir Kalkınma	2	2,9
	Çevre Koruma	1	1,5
	Çevre Okuryazarlığı	1	1,5
	Ekoloji ve Sosyal Medya	1	1,5
	Toplum ve Ekoloji	1	1,5

Araştırma kapsamında sürdürülebilirlik ile ilgili dersleri olan programlarda derslerin adlandırılışında farklı ifadeler yer almaktadır. Tablo 7'de gösterildiği gibi sürdürülebilirlikle ilgili derslerin çoğunluğu sürdürülebilirlik/sürdürülebilirliğe giriş olarak yer alırken, çevre ve ekoloji olarak da adlandırılan derslerin var olduğu görülmektedir. Çevre ve ekolojinin müfredatlarda yer almasında literatürde sürdürülebilirlik denilince akla ilk olarak çevresel boyutunun gelmesinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bugün birçok kurum, davranışlarının bir sonucu olarak topluma ve çevreye verdikleri zararlarda çözümün bir parçası olma yolunda adımlar atmaktadır. Ancak bu yönde uygulamaların gerçekleştirilmesi için sürdürülebilirlik konusunda bilgi ve birikime sahip nitelikli elemanlara ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu eleman ihtiyacını karşılayan yerlerden biri ise üniversitelerdir.

Sürdürülebilirlik hem farkındalığın yaratılabilmesi hem de davranış değişikliği oluşturulabilmesi için içerisinde zorunlu olarak iletişimi barındırmaktadır. Çünkü Luhmann'ın (1989'den akt. Karmasin & Voci, 2021) ifade ettiği gibi, *“balıklar ölebilir veya göllerde ve nehirlerde yüzen insanlar hastalıklara neden olabilir, ortalama sıcaklıklar yükselebilir veya düşebilir, ancak bu bildirilmediği sürece toplum üzerinde hiçbir etkisi yoktur”*. Bu nedenle Karmasin ve Voci'nin (2021, s. 44) de belirttiği gibi çoğu insanın sürdürülebilirlik konuları hakkındaki bilgisi, kitle iletişim araçları aracılığıyla iletilen bilgilere dayanmaktadır. Bu noktada iletişim, yalnızca bilgi ve enformasyon aktarımında ya da sürdürülebilirlik konusunu siyasi ve kamusal gündeme yerleştirerek farkındalık yaratmada merkezi bir rol oynamaz. Bunun yanı sıra, iletişim ve davranışın birbiriyle ilişkili olmasından, uygun iletişim

olmadan davranışın değişmemesinden, sürdürülebilir bir toplum ve yaşam tarzına yönelik bir sosyal değişim sürecini başlatmak için iletişim oldukça gereklidir.

Genel olarak iletişim alanı, özel olarak da halkla ilişkiler alanı profesyonel iş yaşamında kurumların sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelik kararların alınması, uygulanması ve değerlendirilmesinde aktif rol oynayan alanlardan biridir. Çünkü bu alanda gerçekleştirilen faaliyetler hem topluma ve çevreye katkı sunmakta hem de kurumların itibarlarına etki etmektedir. Kurumlar çeşitli sürdürülebilirlik iletişimi çalışmalarıyla faaliyetlerini paydaşlarına iletmektedir. Dolayısıyla bu iletişim çalışmalarını planlayacak, uygulayacak ve değerlendirecek, toplumun beklenti ve talepleri konusunda kurumu yönlendirecek olan elemanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan tüm bu süreçleri yönetebilmek için gerekli temel bilgi ve beceriye sahip nitelikli bireylere ihtiyaç vardır. Bu nedenle de üniversitelerin öğretim programlarının iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda revize edilmesi üniversitenin hem eğitim kalitesini göstermesi hem de iş dünyasının beklentilerini karşılaması konusunda avantajlar sunabilir.

Çalışma kapsamında Türkiye'deki halkla ilişkiler lisans programları değerlendirildiğinde özellikle devlet üniversitelerinin müfredatlarında bu anlamda önemli eksikliklerinin olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak bakıldığında, 70 fakültenin yalnızca 12'sinde sürdürülebilirlik konusunda derslerin bulunması, müfredatların çağın beklentilerine yönelik güncelliği konusunda soru işaretleri oluşturmaktadır. Ayrıca bu sayının çoğunluğunun vakıf üniversiteleri bünyesindeki programlarda var olması ve devlet üniversitelerinin bu konudaki eksiklikleri diğer sorunlar arasında yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında vakıf üniversitelerinin müfredatlarında sürdürülebilirlik konusunda bir yönelim olduğunu söylemek mümkün olsa da yine de sayılar bunun yeterli olmadığını göstermektedir.

Sürdürülebilirlik konusunun müfredatlarda ders olarak yaygın bir biçimde yer almamasında çeşitli faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Bu faktörlerden bir tanesi bu alanda uzmanlaşmış öğretim elemanı eksikliği olarak değerlendirilebilir. Bu sorunun çözümü için yüksek lisans ve doktora programlarında bu alanda çalışacak insanların sayılarının artırılması ya da öğrencilerin bu alana yönlendirilmesi bir çözüm olarak ele alınabilir. Bununla birlikte programlarda sürdürülebilirliğin ayrı bir ders olarak verilmeyip sosyal sorumluluk ya da etik gibi derslerde bir konu olarak anlatılması da söz konusu olabilir. Ancak sürdürülebilirlik konusunda farkındalığın artırılması ve geleceği inşa edebilmek için bugünden bir şey yapılması gerektiğine yönelik bilinç oluşturulması için müfredatlarda sürdürülebilirliğin bir haftalık konu değil ders olarak verilmesinin daha doğru bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Bununla birlikte sürdürülebilirliğin müfredatlarda daha fazla yer alması programların kalitesinin göstergelerinden biri olarak akreditasyon onayı veren kurumlar etkili olabilir. Akreditasyon kurumlarının değerlendirme ölçütlerine sürdürülebilirlik konusunu dâhil etmesi bu yöndeki derslerin programlarda daha fazla yer almasını sağlayabilir. Bununla birlikte sürdürülebilirlik konusundaki derslerin bölümde seçmeli ders olarak verilse de bunun devamlılığının sağlanması önemlidir.

Bu çalışmada, sadece lisans programları üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Gelecekteki çalışmalarda yüksek lisans ve doktora programları da incelenerek bir karşılaştırma yapılabilir. Bununla

birlikte çalışmada sadece Türkiye'deki programlar incelemeye alınmıştır. Sonraki çalışmalarda yurt dışındaki programlardaki mevcut durum incelenerek ülkeler arasında bir karşılaştırma yapılarak değerlendirilmelerde bulunulabilir.

Kaynakça

- Adams, R., Martin, S. & Boom, K. (2018). University culture and sustainability: Designing and implementing an enabling framework. *Journal of Cleaner Production*, 171, 434-445.
- Adams, C. A. (2013). Sustainability reporting and performance management in universities: Challenges and benefits. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*. 4(3), 383-392.
- Akbulut, Y. (2012). Veri çözümleme teknikleri. Ali Şimşek (Ed.). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* kitabı içinde (ss. 162-195). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Australian Centre for Corporate Social Responsibility. (2007). The CSR manager in Australia. https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/www.yooyahcloud.com/MOSSCOMMUNICATIONS/x291h/Report_CSR_Managers.pdf Erişim Tarihi:10.10.2121.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Caldwell, Lynton K. (1998). The concept of sustainability: A critical approach. John Lemons, Laura Westra, Robert Goodland (Eds.). *Ecological sustainability and integrity: Concepts and approaches* içinde (ss. 1-15). USA: Springer-Science+Business Media.
- Caradonna, J. L. (2014). *Sustainability: A history*. New York:Oxford University Press.
- Clark, C. E. (2000). Differences between public relations and corporate social responsibility: An analysis. *Public Relations Review*, 26 (3), 363-380.
- Diesendorf, M.(2000). Sustainability and sustainable development. Dunphy, D, Benveniste, J, Griffiths, A and Sutton, P. (Ed.) *Sustainability: The corporate challenge of the 21st century* içinde. (ss. 19-37). Sydney: Allen & Unwin,
- Diñçer, M.K. (2019). İlişki yönetimi yaklaşımı. M. Umut Tuncer (Ed.). *Halkla ilişkilerde teori ve yaklaşımlar* kitabı içinde (ss.113-145). Konya: Literatürk.
- Dobson, A. (1996). Environment sustainabilities: An analysis and a typology. *Environmental Politics*, 5(3), 401-428.
- Erdoğan, İ.(2007). *Pozitivist metodoloji. Bilimsel araştırma tasarımı, istatistiksel yöntemler analiz ve yorum*. (2. Baskı). Ankara: Erk yayınları.
- Fitch, K. (2018). Public relations and responsible citizenship: Communicating CSR and sustainability. M. Brueckner, Rochelle Spencer ve Megan Paull (Eds.), *Disciplining the undisciplined?, CSR, sustainability, ethics & governance* kitabı içinde (s.109-119). Switzerland: Springer.
- Genç, R. (2017). The importance of communication in sustainability & sustainable strategies. *Procedia Manufacturing*, 8, 511-516.
- Günel, T. (2017). *Kurumsal kuram perspektifinden kurumsal sürdürülebilirlik: İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik raporlamaları üzerine bir uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe, yöntem, analiz*. (5.Baskı). Seçkin: Ankara.
- Jellinek, N. (2018). Sustainability and the teaching context: The role of university educators.
- Katarzyna Iwińska, Michael Jones, Magdalena Kraszewska (Eds.), *Widening interdisciplinary sustainability education* kitabı içinde (ss 31-43). Collegium Civitas.

- Kalender, A. (2013). Kavram olarak halkla ilişkiler, Dünyada ve Türkiye’de halkla ilişkilerin tarihsel gelişimi. Aydın Ziya Özgür (Ed.). *Halkla ilişkiler* kitabı içinde (ss. 2-30). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karmasin, M. & Voci, D. (2021). The role of sustainability in media and communication studies’ curricula throughout Europe. *International Journal of Sustainability in Higher Education.*, 22(8), 42-68.
- Kinzer, K. (2021). Integrating professional sustainability literacy into the master of public administration curriculum. *International Journal of Sustainability in Higher Education.* 22(5), 982-1001.
- Kuhlman, T. & Farrington, J.(2010). What is sustainability? *Sustainability*, 2, 3436-3448.
- Landrum, N. E. (2021). The global goals: Bringing education for sustainable development into US business schools. *International Journal of Sustainability in Higher Education.* 22(6), 1336-1350.
- Lozano, R. & Young, W. (2013). Assessing sustainability in university curricula: Exploring the influence of student numbers and course credits. *Journal of Cleaner Production*, 49, 134-141.
- Luna-Krauletz, M. D., Juárez-Hernández, L. G., Clark-Tapia, R., Súcar-Súccar, S. T. & Alfonso-Corrado, C. (2021). Environmental education for sustainability in higher education institutions: Design of an instrument for its evaluation. *Sustainability*, 13(13).
- McKenzie, S.(2004). Social sustainability: Towards some definitions. *Hawke Research Institute Working Paper Series*, (27), South Australia.
- McGrady, P. & Cottrell, S. (2018). Factors affecting corporate sustainability among Colorado ski resorts: A mixed methods approach. *Journal of Tourism and Hospitality Management*, 6(4), 167-186.
- Newig, J., Schulz, D., Fischer, D., Hetze, K., Laws, N., Lüdecke, G.,& Rieckmann, M. (2013). Communication regarding sustainability: Conceptual perspectives and exploration of societal subsystems. *Sustainability*, 5(7), 2976-2990.
- Okay, A. & Okay, A. (2002). *Halkla ilişkiler kavram, strateji ve uygulamaları*. İstanbul: Der.
- Ordaz, K., Tan, K., Skett, S. & Herremans, I. M. (2021). Developing leadership qualities in environmental sustainability through university co-curricular activities. *International Journal of Sustainability in Higher Education.* 22(7), 1609-1629.
- Özkaya, B. (2010). İşletmelerin sosyal sorumluluk anlayışının uzantısı olarak yeşil pazarlama bağlamında yeşil reklamlar. *Öneri Dergisi.* 9 (34), 247 – 258.
- Penning, T. (2007). What’s the buzz? Embrace sustainability; enhance public relations. https://apps.prsa.org/Intelligence/Tactics/Articles/view/796/101/What_s_the_buzz_Embrace_sustainability_enhance_pub#.YYqBCmBByM8 adresinden alınmıştır.
- Radwan, A. F. & Khalil, E. M. A. S. (2021). Knowledge, attitude and practice toward sustainability among university students in UAE. *International Journal of Sustainability in Higher Education.* 22(5), 2021, 964-981.
- Rensburg, R., de Beer, E. & Coetzee, E. (2008). Linking stakeholder relationships and corporate reputation: A public relations framework for corporate sustainability. A. Zerfass, B. van Rule, K. Sriramesh (Eds.). *Public relations research kitabı içinde* (ss. 385-396). Netherlands: VS Verlag für Sozialwissenschaften
- Rieh, S. Y., Lee, B. Y., Oh, J. G., Schuetze, T., Porras Álvarez, S., Lee, K., & Park, J. (2017). Integration of sustainability into architectural education at accredited Korean universities. *Sustainability*, 9(7), 1121.
- Rivero, O. & Theodore, J. (2014). The importance of public relations in corporate sustainability. *Global Journal of Management and Business Research.* 14(4), 21-23.
- Sady, M., Žak, A. & Rzepka, K. (2019). The role of universities in sustainability-oriented competencies development: Insights from an empirical study on Polish universities. *Administrative Sciences*, 9(3), 62.

- Sagar, P. & Singla, A. (2004). Trust and corporate social responsibility: Lessons from India. *Journal of Communication Management*, 8(3), 282-290.
- Savelyeva, T., & McKenna, J. R. (2011). Campus sustainability: emerging curricula models in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 12(1), 55-66.
- Spangenberg, J. H. (2002). Environmental space and the prism of sustainability: Frameworks for indicators measuring sustainable development. *Ecological Indicators*, 2(3), 295-309.
- Sutton, P. (2004). A perspective on environmental sustainability?. Working Paper For The Victorian Commissioner For Environmental Sustainability. Melbourne.
- WCED (1987). *World commission on environment and development*. New York: Oxford University Press.
- Yıldırım, B.(2015). İçerik çözümlemesi yönteminin tarihsel gelişimi uygulama alanları ve aşamaları. Besim Yıldırım (Ed.). *İletişim araştırmalarında yöntemler uygulama ve örneklerle* kitabı içinde. Konya: Literatürk Academia.
- Yök Atlas (2021) Halkla ilişkiler ve reklamcılık (Fakülte) programı bulunan tüm üniversitelerin listesi <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10086>
- Yök Atlas (2021) Halkla ilişkiler ve tanıtım (Fakülte) programı bulunan tüm üniversitelerin listesi <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10087>.
- Žalėnienė, I. & Pereira, P. (2021). Higher education for sustainability: a global perspective. *Geography and Sustainability*, 2(2), 99-106.
- Zhang, J. & Swanson, D. (2006). Analysis of news media's representation of corporate social responsibility. *Public Relations Quarterly*, 51(2), 13-17.

The Role of Education in Sustainability: A Research on Public Relations Undergraduate Programs in Turkey

Emine ŞARDAĞI *

Sustainability has become one of the important concepts in both practice and academic fields. The concept of sustainability is derived from the Latin *sustinere*, meaning to sustain, to support, and was included in the Oxford English Dictionary in the early 1970s. (Caradonna, 2014, p. 7). Although it is stated that there are more than 300 definitions for the concept of sustainability (Dobson, 1996), it is known that there is no agreed definition. The definition of sustainability in the literature mostly refers to the concept of sustainable development. In Brundtland Report, sustainable development was defined as “*development that meets the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their needs*” (WCED, 1987, p. 49). The concept of sustainability consists of three interrelated dimensions: economic, social and environmental.

Educators are powerful change agents, and higher education is an important platform through which we prepare today’s students to become tomorrow’s ethical leaders, decision makers, and professionals who will ultimately implement sustainable solutions to today’s problems (Jellinek, 2018, p. 31). For this reason, universities are expected to lead sustainability practices for developments that affect people, the planet and societies. Education is the driving force of establishing sustainability since it is one of the main communication vehicles and the basis for the “sustain – ability mindset” (Žalėnienė & Pereira, 2021, pp. 100 – 101). According to the Žalėnienė & Pereira (2021), the concept includes a systematic perspective that goes beyond technical knowledge and understands the foundations of a healthy ecosystem and thriving society. For this reason, higher education institutions have an effect as “change agents” and “catalysts” in the development of sustainability-related issues. Universities also have a significant impact on future leaders, teachers and parents of future generations (Adams, 2013, p. 385). What is more a sustainability-based education affects the content of the education and the related processes and results. For this reason, education can be considered as an opportunity to raise the awareness of future professionals about sustainable

* Araş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi, İletişim Fakóltesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Uşak, Türkiye. E – mail: eminesardagi@gmail.com , ORCID: 0000-0003-2042-679X

development. Therefore, universities should integrate environmental, social and economic issues into their curricula in order to contribute to sustainability.

Sustainable development, understood as a societal process of exploration, learning and shaping the future, necessarily involves communication (Newig vd., 2013, s. 2977). Therefore the field of public relations and communication are one of the fields that play an important role in the spread of sustainability. This situation requires qualified personnel with sufficient knowledge and skills in sustainability and communication. In order for this to happen, it is important to include the subject of sustainability in university curricula. In this way, reaching more positive perceptions about sustainability, changing mentalities, creating values and attitudes can be supported.

The aim of this study is to reveal the general structure of the sustainability phenomenon in undergraduate programs providing public relations education in Turkey. Thus, it is aimed to reveal the expectations of the changing world in undergraduate curricula and the up-to-dateness of the educational content given. The universe of the research consists of universities that provide education in the field of public relations in Turkey. The study is important in terms of revealing the current situation of universities, which have the task of raising individuals who are qualified for the sector and suitable for the expectations of the changing world. In the study, it was determined that there are 70 universities providing education in the field of public relations in Turkey. In the research, the curricula of universities were accessed through corporate websites and Bologna pages. However, the websites of 2 of these universities could not be reached. For this reason, the data were evaluated in 68 programs. Descriptive research design method was used. The educational contents of the examined universities were evaluated under the headings determined by the content analysis method.

According to the result, it has been determined that only 12 of the public relations programs in Turkey have sustainability-oriented courses in their curriculum. One of these programs is in a state university and 11 of them are in foundation universities. In addition, it has been determined that sustainability-oriented courses are offered to students as optional courses. In all 12 programs, sustainability-oriented courses are given to students mostly in the 2nd and 4th grades. Furthermore, it has been determined that the focus of the majority of the courses related to sustainability is sustainability/introduction to sustainability, environment and ecology courses. In summary, when public relations undergraduate programs in Turkey are evaluated, it is possible to say that there are important deficiencies in the curriculum of public universities, especially in terms of sustainability-oriented courses. Sustainability necessarily includes communication to raise awareness and change behavior. For this reason, education curricula should be updated and the number of sustainability-oriented courses should be increased in public relations programs.

Keywords: Sustainability, University, Education, Public Relations, Content Analysis.